

ABONAMENTUL.

Pentru monarhic:
Pe an 18 cor. 1/2 an
9 cor. 1/4 an 4-50 fil.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 24 cor
1/2 an 12 cor.,
1/4 an 6 cor.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oara 12 fil. a treia
oara 10 fil.

Tot ce privește
foaia să se adreseze
la: Redacțiunea și
administrațiunea
„Unirei” în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Analfabeții.

Primum o scrisoare mai lungă dela un prieten al foii noastre, în care ne descrie vieța dela sate cu îndeletnicirile ei în timpul de iarnă.

Luminarea analfabeților se desprinde dintre șirele lui, ca o linie luminoasă. În monotonia vieții dela sate, în zilele geroase, când munca câmpului a încetat absolut cu totul, se oferă cel mai potrivit prilej pentru învățatorii, preoții și alți cărturari ai noștri să jertfească un ceas-două la zi, pentru luminarea acelor, cari fie în urma împrejurărilor fatale, fie în urma instrucției noastre primare nu chiar pe deplin mulțumitoare, s'au strecurat peste anii copilăriei și ai adolescenței, fără a-și fi însușit măcar elementele cunoștințelor.

E o muncă deosebit de înălțătoare aceasta și roadele ei sunt mai palpabile ca oricând, abstrăgând dela faptul, că e neasămănat mai ușoară de cum ar fi instruirea copiilor. Oamenii mai în vârstă își dau seamă de importanța învățaturii neasămănat mai mult, de cum ar putea-o face aceasta odrazolele mai tinere; mintea lor e mai matură, atențiunea mai concentrată. De aci se explică rezultatele uimitoare, la cari se pot avânta autodidacții într'un interval relative scurt.

Astfel în interval de 2—3 luni de iarnă — avem deja câteva pilde mulțumitoare — se pot realiza progrese însemnate cu sătenii noștri neglijați, ceea ce ar însemna în interval de câțiva ani numai, un ascendent deosebit de înveselitor, scoțindu-ne din impasul rușinos de a subministra noi maximul analfabeților din Europa, alături de sârbi și... țigani.

Ar trebui să urmărim mișcarea aceasta, care e numai la începutul

ei; să ne fixăm numărul tot mai scărit al analfabeților, și, după un deceniu, am constata de sigur rezultate uimitoare.

*

Azi avem un mare sprijin în lupta aceasta contra analfabetismului: presa. Înțelegem, foile populare și broșurile, cari se înmulțesc în proporții necunoscute până acum, dezvoltând pretutindeni gustul de cetit și răspândind lumină.

Săvârșesc deci un lucru foarte frumos și folositor acei cărturari și institute ale noastre, cari jertfesc sume de bani pentru răspândirea și popularizarea scrisului, în masele poporului nostru. În afară de folosul real, se paralizează și încercarea apostolilor falși, de a amăgi poporul cu tipărituri și broșuri periculoase, cari se împrăștie pe un preț de nimic, sau chiar gratuit.

Numărul cetitorilor s'a urcat în anii din urmă cu câteva zeci de mii, ceea ce se poate constata din tirajul gazetelor populare și al cărților, ce se cer cu tot mai multă sete de știință din toate colțurile, din toate satele.

E o adevărată plăcere, să te abați în o zi de mărturie, pe la librăriile noastre din orașele, cari sunt destul de puține la număr încă. Vezi țerani, procurându-și gazete și cărți — lucru ce cu 10—20 ani mai înainte se pomenea foarte rar, când întreagă lectura țaranului cu carte, se reducea la — Calendarul cu litere cirile.

*

Cu puțină hărnicie și cu dragoste pentru aceasta țintă minunată, am putea să săvârșim minuni în 2—3 decenii numai.

Conștiința națională s'ar consolida tot mai mult în proporție cu scăderea analfabeților, și întunerecul, ce plana de veacuri ca un bălstem

asupra satelor noastre, s'ar împrăștia încetul cu încetul sub razele tot mai strălucitoare ale culturii.

*

Pe o clipă ne amăgim cu gândul, să vedem și în sinul poporului nostru familiarizându-se stări de cultură generală, ca acele ale popoarelor din Apusul cult, sau chiar din Nordul, ce era până mai eri-alaltăeri acoperit în negura întunerecului.

Când iei în mână o descriere de călătorie din Scandinavia, de pildă, rămâi cu totul uimit de uriașul progres ce l-a realizat această țară, în această direcție. Nu afii aici un singur analfabet, și chiar cel din urmă țaran își are gazeta și biblioteca lui de câteva volume, la care ține cu mare sfîntenie, căci sfînta Scriptură nu lipsește nici odată dintre ele.

Și progresul acesta s'a realizat abea de două decenii încoace, schimbând cu totul suprafața acestei peninzule acoperite cu ceață.

Noi suntem departe încă de realizarea acestui vis, dar cu o hotărîre firmă și cu o muncă intensă de câteva decenii, am putea să arătăm și noi progrese, cari azi ni-se par de-a dreptul fabuloase.

E de ajuns un interes mai intens și o mai mare dragoste pentru aceea ce se numește cultură.

Cuvântul acesta are o dublă însemnătate, când i-se adaogă și epitetul de: *poporală*.

Numai atunci vom fi un factor cu adevărat însemnat în țara noastră, când o cultură serioasă va alimenta pătura cea mai de jos și cea mai esențială a neamului.

Căci ce folos de trunchiu și ramuri, dacă *rădăcina* nu-și are hrana trebuincioasă?

Mișcarea bienaliștilor.

(Continuare și fine).

Crede-mi iubite că și eu am cărat băram 2—3 cărămizi la zidirea acestui edificiu măreț și Dumnezeu știe numai cât am îndurat dela dușmani, și până la introducerea nedreptei legi congruale — cu 1—2 ani mai înainte — nu am fost împărțat cu nici un filer din mai nedreptul și urgisitul ajutor de stat. — Știi pentru ce mi este drag poporul? N'am întrelăsat nici când vestirea cuvântului Dumnezeesc și am fost și sunt gata în orice moment a mă jertfi pentru oile mele. — Și dacă dorești iubite, îți pot înșira pe mulți confrăți bienaliști în șirul muncii rodnice și demne. Aș putea apoi să-ți înșir lucruri foarte triste săvârșite de frați sistematici, dar rostul acestei scrisori nu stă în a mă tângui nici a incrimina, aș deveni odios și în loc de a înainta mersul mișcării Paș întuneca și zăpăci. — Greșeli și greșeli sunt iubite în sistematică chiar ca și în nesistematică. Am vrut însă să-ți arăt și să te rog a crede că în via Domnului nu muncește mai mult preotul sistematic ca cel bienalist dacă vrea să fie adevărat preot. — N'ai dreptul a zice că numai acela poate da și împrumuta care dispune cu prisos. Iubite! Din praxa vieții trebuie să știi că cei mai bogăteni sunt și cei mai avari. Știi pilda cu filerul văduvei. — Să nu fim ca fariseul, mai bine ne stă a fi ca vameșul! În viața pastorală, focul care încălzește cu căldură foloșitoare e dragostea de neam, mândria pe sublimul nume de preot și abnegarea de sine, apoi concede iubite și nouă bienaliștilor să ne putem folosi de acest elenodiu Dumnezeesc. — Deosebire între noi și Frățiile Voastre este, și nu este așa precum suntem, ci precum nu suntem în viața pastorală.

Serviciile de notar etc. în districtele protopopești nu dovedesc temeinicia argumentării Fr. Tale chiar de loc. Trebuie să știi că și între noi au fost și mai sunt protopopi, notari, cașsari etc. și încă întăriți de Superioritatea bis. carea își cunoaște preoții săi. — Aceste argumente a Fr. Tale, sunt foarte slabe. Recunosc că între Fr. Voastre sunt preoți foarte vrednici dar nici noi nu suntem lăpădatura clerului și sunt mulți vrednici și aleși. — Cutez deci a susține contra tezei Fr. Tale că munca noastră săvârșită în via Domnului e muncă egală cu a Fr. Voastre și așa cu tot dreptul pretindem congrua egală cu sistematicii. — La aceasta ne mai îndeamnă și împrejurarea că cassându-să cursul de 2 ani nici statul nu mai are drept de a respinge justa noastră pretenziune bazându-să eventual pe împrejurarea cursului bienalist, și de o face, atunci comite volnicie iar pe noi ne dă victimă actualului art. de lege congruală. — Ar fi trebuit să tragi cunoștința din majestuoasă solidaritate și iubire colegială a oficialilor administratori cari „illo tempore“ au luptat cu toată puterea și cu tot focul însuflețirii pentru salarizare egală, nepomenind cu nici un cuvânt calificarea individuală ci luând ca bază numai munca. Foarte corect au purces, merită stima și admirațiunea noastră. — Dar noi românii nu știm numai a ne mânca și a ne desconsidera unii pe alții. Suntem „mici de suflet mari de patimi“. — Vezi și crede, că nici o daună nu ai îndura din aderarea la mișcarea noastră nici salarizarea congruală egală și ca Frate în Hristos ar trebui să simțești o adevărată mângâiere sufletescă când mișcarea noastră, și-ar ajunge scopul și o adâncă și sinceră înduioșare când am fi desconsiderați. — Nu da te rog, arma în mâna celui te ne-a lovit și nu ne iubeste și dacă nu ne poți ajuta, fi te rog așa de

leal și cel puțin nu ne strica, căci ce se scrie se și cetește și ce li scris se și simțește. Am la mână scrisoarea unui vrednic protopop în carea apreciază mișcarea pornită, din aceea te-ai convinge cum trebuie să fie adevăratul preot român și Frate în Hristos. —

Aduci, ca exemplu pe profesori și învățători și munca lor o declari de egală muncii acestor din urmă și de mai grea. Să nu te superi căs așa de cutezător încât nici aici nu-ți dau dreptul. Munca lor nobilă și grea e instruirea în cele didactice, științifice și literare dar diferează enorm, căci în clasele normale-elementare se propun cele mai ușoare elemente didactice inferioare; pe când profesorii dela licee, școli superioare academii și universități muncesc cea mai grea muncă didactică zisă: științifică superioară; și pe când în școlile normale munca se desvoltă prin didactica intuitivă și metod fononimic, pe atunci profesorii în munca lor grea, foarte grea, desvoltă activitate de instruire mult și neasămănat mai mare să-i zicem clasică și academică; cei de întâi pregătesc terenul mental al elevului iar cești din urmă îl poleiesc, îl estropează, de ingrediente nefolositoare, îl infrumusează și îl perfecționează și îți dau omul științii „gata instruit“. — Munca orelor și la profesori trece peste 18—28 ore pe săptămână dar munca lor e neîndoișor mai multă, mai grea și așa vrednică și de salar mai mare. — Știi doară că un profesor studiază în continuu și foarte mult adevărat și atâta cât pretinde exagnita evoluției științifice a veacului și are de a face — cu foarte puține excepțiuni — tot cu tineri cari deja își știu forma înșir terene și modele în studii, ba știu și critica, pe atunci învățătorii dela sate și dela orașe au de a lucra cu mentalitatea unor copii de 6—12 ani, și dacă și studiază spre a se perfecționa, aceasta o fac numai

FOIȚA.

- Era frumos...

Era frumos în sat la noi
Când înfloriau salcâmi,
Când se cerneau călduțe ploii,
Din negura nălțimii.

Când craiul veșnic călător:
Zefirul fără țară
Doinea câte-un simfonic cânt
În liniștea de seară.

Pe când bobocii din grădini
Se desfăceau în soare,
Pe când zimbiau frumoșii crini
Cu floarea de cicoare...

Azi nu mai e nimic din tot,
S'au scuturat salcâmi
Și ploii călduțe nu mai cad
Din negura nălțimii.

S'au stins și crinii parfumați
De dorul lung de soare,
Și trandafirii toți s'au stins
Cu floarea de cicoare...

E trist de tot în sat la noi,
Căci aspru suflă vântul
Și fulgi ușori în joc nebun
Ne năpustesc pământul...

Vasile Al-George.

Icoana vieții și a morții unui preot adevărat.

Suntem puținei, și între noi puțineii la număr sunt și mai puțini cei buni, cei virtuoși, în genere aceia, a căror viață, între multele exemple rele și de sminteală, cari ne impresioară, să ne poată servi de exemplu spre bine, de îndemn spre tot ce este nobil și sufletește edificator.

De aceea atunci, când o astfel de viață rară, o viață într'adevăr exemplară, se stinge dintre noi, deși poate, că u'a strălucit în lume prin fapte zgomotoase, ci a fost modestă ca viorica primaverii, ce uneori abia se vede dintre urzici și buruiene, noi totuș o depăngem și așa ne simțim la apunerea ei, cum se simte călătorul din tainica noapte, când luna cu lumina sa blândă și povățuitoare apune și dispare dinaintea ochilor lui...

O astfel de viață frumoasă s'a stins și a apus în zilele trecute (în 17 l. c.) în Oradea mare, adormind în Domnul venerabilul preot. V. A. Diacon: *Mihail Ditz*, pa-

roh gr. cat în Oradea, a cărui viață ne poate servi tuturor preoților de model în multe privințe.

Acest preot adevărat, în momentul trecerii sale la eternitate, cred că a putut zice Domnului ca psalmistul: „Via va fi sufletul meu și te va lăuda, că judecățile tale vor ajuta mie. Caută pe servul tău, că poruncile tale n'am uitat“. (Ps. 118 V. 175, 176.) Da, părintele Ditz n'a uitat, ci a păzit poruncile Domnului. A fost preot cu familie, dar familia lui a fost una dintre cele mai exemplare familii preoțești din dieceză; în ea a fost ordine, creștere religioasă, spiritul lui Hristos; și nu numai preotul ca din oficiu, ci și preteasa și copiii, toți din inimă au iubit biserică și au cinstit prescura. Ce model frumos pentru viața familiilor noastre preoțești!

„Poruncile Tale n'am uitat“. Da, părintele repausat n'a uitat, ci a păzit poruncile Domnului și ca om și ca creștin și ca preot al lui Hristos.

Ca om el a fost omenia intrupată — cum se zice; după zisa Domnului: un adevărat „izraelitan“, în care n'a fost vicieșug. De aceea apoi nu-i mirare, că toți cari l'au cunoscut, au avut încredere în el și l'au stimat sincer. Nici nu strică autorității, cinstei preoțești nimic atâta, cât strică viclenia, prefacerea, duplicitatea, și pentru aceea totuș lăsăm, ca aceasta stricăciune să se vâre în inima noastră și o ascundem acolo, și noi

până unde ajunge necesitatea mentală a elevilor lor. — Crezi deci că munca lor nu e egală, deși la vedere s'ar părea de atare și deși ambii luptă și muncesc pentru un bun mare și comun: „luminarea minților“.

Diferința dintre serviciile aceste nu se potrivește la noi preoții dispuși în „cura animarum“. Iar de-ți place Frăției Tale să argumentezi așa, atunci poți afirma că și muncitorul care cară malterul e egal în muncă cu arhitectul cugetând la aceea că ambii lucră pentru zidirea unui palat pompos. Mai aduci de pildă notarii comunali și te lăturești în argumentare cu aceea că deși la aceștia numai munca s'a luat în seamă când cu croirea legii pentru salarizarea lor și zici că statul în poziția sa are alte drepturi față de ei. Nu spui adevărul! Notarii comunali și oficialii administrativi pe timpul croirii legii de salarizare nu au putut să — și nici azi nu pot fi — pensionați cu toții nici transferați la alte slujbe căci în întreaga patrie majoritatea absolută era și este și azi din oameni cu calificare inferioară și nu sau putut, ca prin farmec, completa toate posturile cu notari absoluți de gimnaz și cursul administrativ. Întăresc aceasta aserțiune a mea cu aceea, că 7 din 10 părți și azi e diu generația vechie a notarilor, și aceștia oameni harnici și în unele cazuri mai mult prețuiți de către superiorii lor pentru practica lor oficioasă.

Ne îndrumezi la concil. prov. III. și la „continua instruire“. Frăția Ta ne clasifică și judecă pe noi de cei mai obscuri, nepriecăpători și absolut nevalificați, ca pe niște deștia de pe vremea Răvașului, a cremenii și a jascăii, niște „malum necessarium“ și gregari duri și simpli. Crede-mă că și noi avem atâta inteligență și cultură teologică încât mai și cotim și judecăm și ne instruăm continuu; nu îți cade rău că nu mai purtăm

știri și șuba fără mai îmbrăcăm și revereanda și preste mijlocul ei un cingul cuvințios și nu frânghie, și nu te supere că unii dintre noi mai au și câte o roajbă de caleasă, ești prea sarcastic și lovești prea adânc în bunul simț al iubirei frățești ceea ce nu arată calificare sistematică și nici barem „bienioară“ pe carea așa mult îți place a o lua în zeflemea. Știi că majoritatea covârșitoare dintre noi, are 6—8 clase gimnaziale, știi că bunii noștri profesori sau nizuți cu îndoită puteri ca în cei doi ani de teologie să ne instrueze cât mai mult și bine iar bunii Arhieriei cari ne-au hirotonit nu au cutezat să ne strige „vrednic este“ de cumva nu eram vrednici.

Să ne câștigăm — zici — clase gimnaziale și teologie sistematică. — Nu zici rău! Dar combinezi rău! Uite pentru ce iubite! Între noi sunt preoți vechi cari de 25—30—50 ani de când au ieșit de pe băncile școlii sau desvătăți de a mai studia. Avem 4—6—8 și 12 copii. — La școală 3—5—6. Pentru studiere îți trebuie bani și liniște. Liniștea și-o incomodează grija familiară, creșterea copiilor la școală, lipsurile materiale, economia, îngrijirea turmei și alte multe, sute de năcazuri și așa pe lângă tot dorul și dorința de a ne sistemiza în calea nizuinței și voinței noastre ne stau piedecile acestea de „vis major“ și devine iluzorie ori ce străduință de a ne putea deplin califica. — Judecă te rog mai mult cu mintea practicei decât cu cea a teoriei, căci altcum nu putem să îți câștigăm stimă, recunoștința și admirația Frăției Tale. Regretăm dar n'avem ce face. În judecata Frăției Tale te rog a fi mai practic, mai drept și mai calm și fi bun concede, că suntem preoți egali în dar și misiune, și nu duce apa pe moara celor ce cu reavoință au creat art. de lege congrual spre dauna, a-

mărarea, dejosirea, desconsiderarea și rușinea urgisitului cler valah din regatul Sf. Ștefan, fie acela sistematic, fie nesistematic. Îți cer iubite frate adevărata, dar adevărata și sincera dragoste în numele dulcelui Isus născut spre binele și mântuirea tuturor. Și încă ceva: Să iei la statul cunoștinței că: sunt ca Toma geamănuși și așa nu-mi vine a crede că cu păreriile Frăției Tale s'ar identifica nici măcar unul dintre frații sistematici. Am reflectat și am sfârșit ori ce polemă cu Frăția Ta. Mi-ar fi plăcut să ieși la iveală cu numele, ca să ne cunoaștem. Îți prea mulțumesc de „bunăvoința frățească“ cu carea îți place a iscăli scrisoarea Frăției Tale.

Te salut în Hristos!

Silvașni-maghiar la 12 Ianuarie 1912

Frata în Hristos

Emil I. Marcu,
preot.

Hârtii vechi.

Un manuscris vechiu am aflat în biblioteca parohială din Arad, este cu cirile frumos scrise literile inițiale cu roșu, legat în piele și pe părțile din afară are inscripția „Protocolul Instrucției cu blagoslovenia Domnului Episcop sa dat, spre toată strădania și osirdia a preotului Nicolae Teodorovici, parohul a Provinciului satu Rășița: În anul acesta 1802“.

Pe foaia primă stă cuprinsul manuscrisului, iar pe foaia a două e scris cu litere de tipar cirile în un pătrat liniat negru cu linii duble: *Indreptarea Presviterilor, diaconilor și tuturor clericilor bisericești, de Dumnezeu mântuita eparhie a Verșetului, Caransebeșului, în Verșeș 2 Iulie, afară dată 1802.*

preoții, cari avem datorința să o combatem aceea în ori ce om. Nu mai puțin frumoase virtuți i-au fost cumpătul și modestia în toate.

Ca creștin repausatul a ținut înaintea ochilor săi mai presus de toate legea fundamentală a creștinismului: *legea iubirii deaproapelui*. El nu s'a certat cu nimenea, pe nime n'a desprețuit, n'a vătămat; ură, mânie n'a ținut. Vrășmași n'a avut, pentru că nici el n'a fost vrășmaș nimănui. Câți putem învăța dela el! Noi, cari adese pentru orice nimică ne certăm cu patimă, pentru o observare mai puțin măgulitoare, dar justă, sau pentru o contradicție deja ne supărăm foc pe frate, ținem mânie, îl injurăm și apoi ne căim de vrășmași, când noi iubim vrășmașii.

Ca preot Mihail Ditz a fost exemplar; a fost preot din toată inima sa, preot nu numai în biserică, ci și afară de biserică, pretutindeni s'a purtat vrednic de preoția sa. În oficiul său a fost zelos, punctual, strict și față de sine și față de alții, dar totdeauna dtept. Să fi fost un lucru mic la aparință și neînsemnat, în ochii lui a fost momentuos; el carele a știut că precum din picuri stă marea și din lucruri mărunte se tornează cele mari, în toate de o potrivă a fost conștiințios și credincios. De aceea poate deja i-s'a rostit din partea Domnului cuvintele mângâitoare: „Bine slugă bună și credincioasă, întru puțin ai fost credincios, peste

multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău.“ (Mat. 25, 21.) Dacă ne-ar impresiona și pe noi un astfel de exemplu! Căci mulți avem lipsă ca să fim și noi mai conștiințioși în purtarea oficiului preoțesc și în biserică și afară de biserică. Am auzit frați preoți zicând: „eu în biserică is preot, afară is om“. Doară mulți ne cugetăm așa; ei dar apoi nu-i mirare, că pe lângă astfel de principii câte odată ne uităm chiar și de aceea că suntem oameni și dejosim în noi nu numai pe preot, ci și pe om. Altă zicală: „nu-mi fac capul călindar; n-oi reforma eu lumea“. Nu, căci reformarea se începe dela noi însine, la ce însă nu ne știm rezolvi sincer; de aici apoi nepăsarea și neglijința noastră și în învățarea și conducerea popoului.

Preotul Mihail Ditz, deși — poate — n'a fost de origine curat română, dar fiindcă l-a fost crescut biserică română, a ținut la ea, și prin ea la neamul românesc; și s'a numit, și a fost mândru că se poate numi român, și ca atare s'a și purtat totdeauna. Între noi câți sunt, din viață curat românească și cu nume sonor românesc, cari adese păcătuiesc contra neamului de dragul argintului, sau a unor favoruri!

Domnul în mai multe rânduri a pus la probă credința servitorului său prin unele lovituri, cu cari l-a cercetat în familia sa. I-au murit mai mulți feciori, atunci, când aceia i-a fost crescut și pregătit pentru

vieată; cu câți-va ani mai înainte și-a îngropat soția. Toate acestea cercetări le-a primit din mâna lui Dumnezeu cu resignațiune creștinească.

Pe el Domnul l-a dăruit cu vieată lungă și frumoasă. A trăit 74 ani în deplină sănătate. Și acuma morbul ca un fur l-a atăcat pe neașteptate; s'a răcit în biserică, dar pentru aceea din oficiu, până ce a putut sta pe picioare, n'a voit a absenta. În ziua de Crăciun încă a celebrat, a predicat, a lucrat pentru mărirea lui Dumnezeu, la zece zile deja a fost mort.

Moartea încă i-a fost creștinească și cât se poate de frumoasă. A fost la sine până în ultimul moment al vieții sale. Și-a aranjat toate; și-a adunat în jurul său familia și a făcut ultimele dispozițiuni. În mai multe rânduri a primit sf. taine. Când a fost gata cu toate, și-a luat rămas bun dela ai săi, și dela cei ce-l împrejurau; apoi peste câteva momente și-a dat sufletul în mâinile Domnului.

Arhierul său, carele de mult i-a cunoscut zelul preoțesc și i-a apreciat munca grea, dezvoltată pe terenul administrației bisericești, în calitatea sa de notar exactoral, acuma is doi ani l-a fost numit de V. A. diacon, iar mai în urmă, fiind un stat canonical vacant, primul designat pentru acela era Venerabilul preot Ditz. Dumnezeu însă a dispus altcum; l-a chemat pe alesul său la alt stal, la stalul dreptilor, întru împărăția

Pe foaia a treia se începe pastorală lui „Iosif cu mila lui Dumnezeu pravoslavnicul al sfinte sobornicești și apostolicești biserici a Răsăritului, episcop Verșetului, Caranbeșului, Lugoșului și al Orșovei, Mehădiei și celorlalte părți“.

Caracteristic este în această pastorală starea destrăbălată a preoților, despre care zice că așa se poartă de sunt de scandal: Ei se făcură cu viața lor cea fără de rușine scandal lumii, bajocură pravoslavniei, slugi netrebnice, că ascund Talantul Domnului său, la pravila bisericii și la Dumnezăeasca Liturgie nu merg, pe norod în legea lui Dumnezeu și spre fapte bune nu-l îndreptează, dumnezăești cărți nu cetesc, casele și familiile lor nu păzesc, parohialnicile datorințe nu implinesc. Bitângăruesc, neguțătoresc, se îmbată, în cărți, în cugle și în biliarde se joacă, în hainele preotești nu umblă, nu numai pe oamenii cei de altă credință, ci și pe ai noștri drept credincioși cu netrebuta și urita al lor viață, scandalisesc; iar celelalte blăstemății și fără de legi ale unora dintre preoți cu rușine este ale și grai ale căroră sfințiile preotești, hule în protocoalele judecăților celor mirenești, celor criminalnice scrise se află, pentru-că ei nu se infriçoază de nemincinosul cuvânt al Domnului, cel-ee ne îngrozește, că pe așa slugă nebăgătoare de seamă în două o va tăia și partea lui cu necredincioși o va pune.

Pentru îndreptarea acestor rele, se vede îndemnat episcopul a da instrucție preoților spre stricta observare. Aceste le înșiră în 40 pravile scoasă din sfânta Scriptură și din sfinți părinți precum și din așezările celor-ee au fost înainte de dânsul, precum: întru Domnul repausatul Arsenie al 4-lea Ioanovici Tanădent, patriarhul Moise Petovici; Ioan Georgevici, Vicheetie Vidac, Moiseu Putuic și Vichentie Popovici.

sa. Episcopul, care astfel nu putu distinge pe vrednicul M. Ditz în viață așa, precum doria, l-a distins pe adormitul în Domnul, pontificându-i oficial înmormântării el însuși cu asistența canonicilor săi în fața unui public frumos, adunat spre a da unui vrednic preot, ultima cinste cuvenită; și astfel Mihail Ditz, carele a fost cinstit în viața lui, cinstit a fost după vrednicie și în moartea sa și așa la el s'au adeverit din cuvânt în cuvânt zisa: „qualis vita, mors est ita“, adică: după viață creștinească, moarte creștinească.

Iată icona vieții și a morții unui preot vrednic! Dau aceasta iconă armonică, că măcar sufletul nostru, al preoților, să se inspire de ea și să cerem dela Domnul darul, ca principiile, ce Dumnezeu ni-le-a dat, să le propovăduim lumii, să le putem și noi înrădăcina în sufletul nostru și intrupa în viața noastră, ca așa să lumineze aceea înaintea oamenilor, ca văzând ei faptele noastre cele bune, să preamărească pe Tatăl nostru cel din ceruri.

Inchinându-ne deci memoriei unei vieți preotești de model, petrecute chiar în mijlocul nostru, când adormitul ti cerem dela Domnul răsplata dreptilor, bisericii lui Hristos ti dorim tot preoți ca și acesta, și cu viața, și cu moartea lor.

Petru Tămăian.

De remarcat este pravila 2, că preoții în Dumineci și la prasnice (în serbători) să țină învățături poporului în locul priceasnei, și ca asta să o poată face înșiși preoții se îndatorese la pravila 3-a, ca ziua și noaptea să cetească cele de Dumnezeu însufletele cărți, cari îl vor înțelepți, apoi se înșiră cu numele cărțile ce trebuie să știe și să cetească.

Pravila 4-a poruncește ca tot preotul să-și aibă duhovnicul (spiritualul) său, la care de câte două ori în an, în postul crăciunului și în paresemi să-și curețe sufletul (să se mărturicească) având a se legitima în 15 zile protopopului cu adeverință dela spiritual, iar protopopul acele țidule la jumătate de an să le înainteze consistoriului. — Pravila 7. Preoții îndată ce se trage clopotul toți să meargă la biserică, a lipsi pot numai dacă sunt morboși. Pravila 8. În cetăți, orașe și sate mari, să se celebreze în toate zilele s. Liturgie, în zile proaste la 8 ore, în serbători la 9 ore. Pravila 10. dispune ca înainte de liturgie în toate Sâmbetele să se cânte Ahatistul sau cântarea Născătoarei spre mulțumire lui Dumnezeu, că la anul 1716 au scăpat tot Bănatul de sub jugul turcesc.

Pravila 13. Nici un preot ori diacon nu este iertat să-și părăsească parohia mai mult de 24 ore fără știrea protopopului. Protopopul poate dispenza pe 8 zile, iar mai mult dacă trebuie să absenteze prin protopop să ceară dela consistor concediu.

Unde e numai un popă să se facă utrenia și ceasurile în toată dimineața, iar unde sunt doi ori mai mulți acolo să se servească și o s. Liturgie la 8 ore. Se oprește ca preoții să cofărească prin târguri, să stea pe sub șatre cu beuturi și mâncări în rând cu poporul.

Se vede din aceasta starea de jos la care au ajuns preoțimea sub stăpânirea turcească în Bănat, precum și năsuințele Episcopilor de a o ridica din acea stare decăzută prin instrucțiuni bine alese, cari pe unele locuri se mai observă până azi.

Bine ar fi dacă s'ar observa pretutindenea.

Arad.

Dr. Luca.

Moștenitorul tronului în Berlin.

Din Berlin se comunică: Arh.ducele Francisc Ferdinand cu soția sa vor sosi aci în 27 Ianuarie, cu prilejul aniversării nașterii împăratului. Wilhelm și vor petrece aci două zile. Vizita arhiducelui dovedește netemernicia știrii adusă de presa din străinătate despre o încordare din cauza chestiei marocane a raporturilor dintre Germania și Austro-Ungaria.

Dimisia lui Aehrenthal Ziarul „Prager Tagblatt“ scrie despre dimisia lui Aehrenthal următoarele: „Acum câte-va zile anunțasem, că încurând contele Aehrenthal va dimisiona.

Acum suntem în poziție de a putea afirma, că cine va fi urmașul ministrului de externe. Noul ministru de externe va fi contele Szécsen de Tómerin, ministru plenipotențiar în Paris. De mult se vorbea despre intențiunea contelui Aehrenthal de a dimisiona iar în timpul din urmă se putea deduce apropierea sfârșitului activității oficiale a contelui Aehrenthal.

Oficial, ca motiv al dimisionării lui se aduce starea sanitară sdruncinată, iar neofi-

cial se amintește ca motiv faptul, că prin politica sa contele Aehrenthal s'a opus intențiunilor unor anumite cercuri cu influință și că din cauza aceasta el e silit să se retragă.

Amândouă versiunile sunt adevărate. În timpul din urmă starea sanitară sdruncinată a contelui Aehrenthal l-a împiedecat să-și poată rezolvi toate agendele ministerului de externe. Deci și pentru motivul acesta el era silit să se retragă în curând, dar incontestabil retragerea lui a fost accelerată de acțiunea de subminare a adversarilor lui“.

Dimisiune. Ziarele maghiare aduc știrea, că Victor Molnár, secretarul de stat al ministerului de culte în zilele acestea-și va părăsi postul.

Noul ban al Croației. „Monitorul oficial“ publică două autografe regale. În primul Maj. Sa primește dimisia baronului Tomasić, iar în al doilea numește de ban al Croației pe fostul primar al orașului Agram: Eduar de Ivanszkaî Csenvaj.

Despre noul ban se spune că ar fi un bărbat energic, un perfect cunoscător al administrației croate.

Serbările anexării Basarabiei. Anul acesta se implinesc 100 de ani, de când Basarabia, a fost răpită de ruși, și încorporată imperiului moscovit. Din Iași se anunță că în memoria acestei anexări, vor avea loc niște serbări iubilare, în luna Maiu.

După ultimile dispozițiuni serbărilor li-se va da un caracter local și vor fi prezidate de guvernatorul Basarabiei.

Circulară către membrii însoțirii „Plugarul“.

Stim. D-n.

Vă rugăm să luați la cunoștință, că pentru a putea servi pe economii nostri pentru timpul de Primăvară suntem provăzuți a) cu tot felul de sămânțe ca: lucernă, trifoi, mazărice, mohor, baldafin, diferite speții de napi pentru nutreț etc. Ne-am îngrijit, ca să avem sămânțe numai și numai calitatea cea mai bună (prmissima). Ce privește prețul fiindcă noi pe deoparte aducem deodată cantități mari, iar pe de altă parte fiindcă noi nu umblăm după câștiguri mari, suntem în plăcuta poziție să dăm sămânțele cu un preț mult mai mic, decât alții. b) Avem apoi în magaziiile noastre dela Blaj peste 150 de mii pari de brad pentru vie și hemei ori viță americană. Parii sunt lucrați în regia proprie și sunt sortați în patru clase după lungime (3—6 metri).

Vă rugăm să ne încunoștințați cel mai târziu până la 10 Februar de ce sămânțuri aveți D-Voastră lipsă. Aceasta dorim să o știm, ca dacă cantitățile ce avem n'ar fi de ajuns să mai putem aduce de cu bună vreme tot în înțelesul învoelilor ce am încheiat deja. c) Tot prin însoțirea „Plugarul“ se pot comanda recuisite economice ca: pluguri, grape, mașini de sămănat, de săpat, mașini pentru tăiatul napilor, pentru sfărmitul cucuruzului, mașini mai mari pentru înblătit, cutrierat, asemenea stropitori de vie contra perenosporii, cu un

cuvânt suntem gata a servi economilor nostri tot aceea de ce au lipsă la purtarea economiei. Pentru sămănăturile din primăvară avem tot soiul de *ingrășăminte chemice*, (gunoi de fabrică) pe cari la comande mai mari le putem da cu prețuri de angro. Membrii însoțirii noastre se bucură de favoruri la orice cumpărări.

Cu deos. stimă
„PLUGARUL“
 însoțire economică-comercială.

Noutăți.

Mulțumită. În favorul „Reuniunii femeilor române gr.-cat. din Teiuș” pentru înfrumșetarea bisericii au contribuit, cu ocaziunea petrecerii din 9 Ianuarie 1912, următorii domni: 1. Fără a lua parte la petrecere: dr. Ioan Bălan București, T. L. Bitea și dr. A. Ijac cu câte 5 cor.; Jac Muntean Coștar 3 cor.; Abraham Ferencz, Nagy Iosif și Cornel Crișan câte 2 cor.; A. Sava și T. Lucaciu câte 1 cor. 2. Au suprasolvit: dr. Emil Pop, dr. I. Moldovan, advocați Aiud, câte 5 cor.; T. Muntean 3 cor.; S. Diamanstein, Z. Lucaciu, S. Muntean, V. Moldovan, T. Radu, N. Crișan, P. Suciu, I. Rațiu și Dezi N. câte 2 cor.; V. Dancea, G. Bălan, Valer Baciu, A. Albu, P. Floria, I. Breslauer, V. Lucaciu, I. Roșu, I. Moldovan, I. Giurgiu, S. Pop, A. Barbu, G. Barbu, T. Mărzea, Gavriil Neagoe, Székelyhidi F., frații Pál, frații Popa, S. Gükman, L. Perția câte 1 cor. și M. Repe 50 fileri. Pentru cari contribuiri în numele reuniunii le aduc cea mai călduroasă mulțumită. Totdată mulțămesc și numărului public, care a participat și prin aceasta a cooperat la buna reușită a petrecerii. Pe lângă joc mult și mare voie bună, venit curat a fost de 269 cor. 76 fileri. Teiuș, la 20 Ianuarie 1912. *Hortensia Suciu*, presidentă.

Fără școală. În Ungaria sunt aproape 1/2 milioane cari n-au școală. Sunt 15 comitate, în cari sunt peste 10 mii copii, cari nu frecventează școala, fiindcă n-au unde. Dintre comitatele acestea remarcăm Maramurașul cu aproape 35 mii și Hunedoara cu 21 mii copii, cari nu merg la școală. „Alsófehér” de unde scoatem aceste date, spune, că 38.2% dintre copiii magiarilor nu pot învăța din lipsa școlilor, și exclamă că și valahii sunt în situație mai favorabilă ca ei.

Convocare. În conformitate cu §-ul 13 din statute convocăm prin aceasta adunarea generală ordinară a „reuniunii de înmormântare din districtul protopopesc gr.-cat. al Sibiului” pe ziua de Duminecă în 28 Ianuarie st. n. a. c. la 11 oare a. m. în localul școlii populare gr.-cat. din loc (Brückengasse nr. 7) cu următoarea ordine de zi: 1. Înaintea adunării generale îi va premerge ținerea ședinții conziliului de direcțiune. 2. Raportul conziliului de direcțiune pentru anul 1911. 3. Cenzurarea rațiociniului pe 1911. 4. Alegerea funcționarilor și consiliului de direcțiune pe un nou period de 3 ani (1912—1914). Dacă membrii reuniunii la termenul indicat mai sus nu se vor întruni în numărul prevăzut în statute, adunarea generală se va ținea negreșit Duminecă în 4 Faur st. n. a. c. la aceeași oară și în aceeași localitate cu alți membri cu câți se vor prezenta. Sibiul, în

20 Ianuarie 1912. *Iuliu Bărdosy*, m. p. director; *Romul Botezan*, m. p. cassar; *Pompiliu Simonetti* m. p., secretar.

Petreceri. Comitetul „Reuniunii Femeilor Române gr.-cat. din Blaj” invită la balul ce se va ținea în 28 Ianuarie n. în sala hotelului „Univers”. Venitul curat e destinat pentru „Fondul Reuniunii”.

— Reuniunea femeilor române din Arad și provincie invită la balul costumat (port național) care se va ținea la 8 Februarie st. n. 1912 în sala hotelului „Crucea albă” din Arad.

— Primum Invitare la petrecerea cu joc împreună cu postă universală, bătaie cu serpentine, confetti ș. a. ce se va aranja în favorul școlii gr.-cat. din Vulcau, Sâmbătă în 27 Ianuarie st. n. 1912 în sala hotelului Prokopp.

Ceva de pe câmpie. Primum următoarele șire: Fruntașa comună curat românească din marginea Câmpiei, Săbadul, în seara de 19 l. c. sub conducerea nou-alesului și zelosului învățătoriu Ioan Fleșeriu, a aranjat o producție teatrală, urmată de joc țărănesc, în școala confesională gr.-cat. din loc. Succesul moral și material al acestei producții — să nu exagerez — a fost peste așteptare! Școala deși destul de mărișoară — a fost ticsită, încât se călca om pe om; bătrânii satului și cei mai în vârstă, înpinși de curiozitate, — că fii lor vor da pe „comediașul” din țire, cu pași repezi grăbiau — în spre seară — la școală ca să vază, că ce minune i-a mai învățat dascălul „hăst” nou!

Ajunși aci, i-a cuprins mirarea, după ce fii lor prin învățul dascălului, au predat întâmplări din viața lor zilnică, iar nu din „comedie” la ce se așteptau ei. Și atunci ochii bătrânilor și a părinților s-au umplut de lacrimile bucuriei și a mirării, că rogu-Te unde a ajuns lumea, de pe vremea când ei erau tineri?!

Piesele predate au fost: „Ruga dela Chișeteu” și „Nunta Țiganului” succese cât se poate de bine. Ambele piese destul de grele — au fost jucate numai și numai de fii țăranilor din loc. — nu-i vorbă stângăcia în jucători se observa ici-colo, dar micile greșeli, ne silesc să trecem și să nu le băgăm în seamă, — având în vedere începutul ce promite așa de mult.

Venitul curat de 60 cor. — luând în conziderare prețul bagatel al intrării de 30 și 20 fileri. — Aviz frumos altor comune și învățători — a fost destinat în favorul bisericii gr.-cat. din loc. Țăranii și țăranțele noastre frumoase îndrăgite de succesul producției, s-au animat în un joc ce a durat până în zorile zilei.

Mare mulțumită conducătorilor, preotului acestei comune fruntașe, cari fără multă „sfară” n țară — cum se obișnuște lumea de azi — am obosit așa de frumos și cinstit! Și în urmă o frumoasă mulțumită tinerimii Săbadului pentru paciența și ascultarea dată dascălului lor! Înainte! Dați pilda!

Unul din comună.

Posta Redacțiunii.

Maion. *I. N.* în *B.* La întrebarea D-voastre dtto 2 Ianuarie a. c. răspundem, că recurgând administratorii la Preaven Consistor, normativă va fi rezoluțiunea consistorială. Altcum principul dreptului e, „beneficium datur propter officium”. Deci, dacă nu sunt făcute dispozițiuni speciale cu privire la retribuția suplentului, aceasta cade în sarcina beneficiatului.

Partea Literară.

„Fontes Rerum Transylvanicarum”.

Iesuiții în Ardeal.

de Dr. Elie Dălanu.

(Continuare și fine).

II.

Pentru a ne face oarecare idee despre stările sociale și morale, ce s-au produs pe urma luptelor și sfâșierilor religioase, provocate de reformațiune în Ardeal, volumul acesta ne slujește foarte bine. Dar un Român se mai interesează și de aceea, cum stau Românii în epoca aceasta și ce zic iesuiții despre ai nostri? În privința aceasta așteptarea nu ni-se satisface în acest volum. Abia ici-colea găsești câte ceva despre Români. În pertractări tot numai cu principele, ei se pare, că nici nu se uitau la poporul de iobagi, cari erau Românii. Firește! Românii n'aveau nici un rol în țară, stăteau pasivi față cu frământările calvinilor și unitarilor, și-și urmau, cum puteau, obiceiurile legii românești; apoi ei nu știau latinește, iar iesuiții, afară de unul-doi, erau poloni și italieni, cari comunicau cu lumea străină numai latinește. Totuși îți vine curios să vezi, că oamenii aceștia sosiți în Ardeal din țeri îndepărtate, cu o misiune așa de mare, cât lumea îi primește ca pe niște adevărați apostoli, trec prin țară dela miază-noapte până la miazăzi, în trăsuri și pe jos, și trec prin mulțime de sate până se opresc definitiv în Cluj, ori în Alba-Iulia, și totuși nu pomenesc nicăiri de Români, nici de țărani, nici de preoți, nici de mai marii lor, par'că n'am fi fost pe aici. Vre-un zelos istoriograf ar putea să facă și din asta „argument”, că nu suntem urmașii coloniilor lui Traian...

Dar iată urmele despre existența noastră pe aici, așa cum se pot scoate din scrisorile învățaților părinți:

Iesuitul Ștefan Arator (Szántó) scrie din Viena încă la 15 Iunie 1574 generalului său în Roma, spre a arăta ocaziunea potrivită pentru lucrarea Iesuiților în Ardeal. Și între alte argumente înșiră și acesta: „La toate acestea adaug, că dacă am pune piciorul în Transilvania, de acolo ni-s'ar deschide calea și în provinciile din împrejurime: *Valohia, Moldovia și Transalpinu*, spre a sămăna și acolo cuvântul lui Dumnezeu” (p. 13).

Părintele Arator în multe scrisori pomeneste cu multă milă de soarta iobagilor din Mărașturul Clujului, pe cari rectorul nu-i cărmuiește cu deosebită blândețe, ba din contră. Descrierile acestea — deși par a fi colorate de nițică invidie asupra rectorului polon — sunt interesante contribuții la cunoașterea stărilor din iobăgie. Spune de pildă, că erau datori iobagii să dea afară de decime și pui de gaină de două ori pe an. Dar dacă aducea pui, rectorul îi cerceta și de erau slabi îi da înărp, cerând alții mai grași. Bieții oameni erau siliți să cumpere din târg pui grași, ca să se plătească.

De atari cămuri — zice P. Arator, care se vede a fi fost fiu de plugar — eu

nu mă pot atinge, la masă fără lacrimi și fără durerea inimii știind, că sunt stoarse din sângele săracilor“.

Pe lângă toată mila aceasta nu spune nici el, că „săracii“ aceia erau români, — lucru, care la Roma ar fi sunat și mai cu efect, eum vom vedea...

O singură dată pomenește Arator pe iobagi cu numele adevărat numindu-i „valahi“. Iată între ce împrejurări. În scrisoarea sa către generalul *Aquaviva* din Roma — 19 Octomvrie 1582 — povestește, spre a ilustra purtarea rectorului polon, că 2 copilași cari păzeau vile lor, au fost bătuți de niște hoți, cari veniseră să fure struguri, așa de crâncen, încât la 2—3 zile au murit amândoi. Erau copii a două văduve. Biețele muierii s'au plâns la procurator și la rector și i-au rugat să prindă pe niște ciobani, cari păzeau oile aproape de acele vii.

„Părintele procurator a trimis patru dintre slujitorii noștri ca să prindă pe patru dintri păstorii valahi, asupra cărora văduvele acelea aveau bănuială. Prinși și legați au fost puși în temnițele noastre, încă înainte de a fi murit băieții cei bătuți, dar socotiți fiind nevinovați au fost sloboziți. După ce au murit băieții au venit a doua oară mamele lor, vestind că copiii lor au murit și cerând să li-se facă dreptate. Atunci de nou au trimis slugile să-i prindă și să-i țină legați sub pază în temniță. Pe lângă aceea au trimis un servitor și la judele orașului, un eretic, întrebându-l de sfat, că ce să facă cu păstorii aceia, ca să aște de la ei adevărul. Judele i-a răspuns, că să-i separeze și așa, deschiliniți să-i tortureze cu ajutorul țiganilor. Pentru că țiganii se foloseau de călăi, ori prinsonierii turci“.

S'au adunat judecătorii din Cluj, din Mănăstur și din Baciu, în 3 Octomvrie, în curtea castelului iesuiților, și doi dintre ciobani cari erau mai bănuți, au fost supuși torturilor, arzându-li-se pieptul cu faclă aprinsă; dar n'au mătrurisit altceva, decât că-s nevinovați. Li-s'a dat atunci voie văduvelor să joare, și ele au jurat asupra celor doi chinuți. În temeiul acesta au fost osândiți la moarte prin furci. Și cu toate că Rectorul, ca reprezentantul Domeniului, putea să amâne executarea sentinței ori să nu-i extrada — zice Arator, — el s'a purtat pasiv și bieții ciobănași români au fost spânzurați, fără vină, cum se credea.

„În ziua aceea în care au fost omorâți valahii — scrie Arator — cum și în cele două următoare, s'a pornit o furtună așa de puternică, cum, se zice, că nu s'a mai văzut în această cetate; așa cât arborii erau scoși din rădăcină și coperișele satelor erau imprăștiate; nime nu putea lucra nimic în câmp sau la vie. Judele îngrozit a poruncit, ca nimeni să nu iasă din casă sau din cetate, și deși viscolul acesta multora multe pagube le-a făcut, dar mai multe ne-a făcut nouă; în Mănăstur o clădire nouă a fost aruncată toată în mijlocul curții; în colegiu a dus o parte a coperișului, iar coperișurile nouă și tari ale școlilor le-a resturnat de tot“.

Afară de cazul acesta iezuiții tocainici nu pomenește nici de Români. Se întâmplă însă, că în primăvara anului 1583 sosi de la Roma un părinte italian, trimis ca vizitator, părintele Antonio *Possevino*; care pomenește într'un seuz mai nobil despre Români.

Învățătorul părinte a scris, mai târziu o carte întreagă despre Ardeal — publicarea

ei încă e prevăzută în seria acestor „Fontes“ — dar aci rețin un pasaj din scrisoarea-raport, ce o trimite, despre călătoria sa, *Papei Grigorie al XIII.* în 12 Aprilie 1583. Descriind stările din Ardeal, în care stăpânește azianismul, spunu că mai sunt unele resturi pe jumătate moarte de catolici în *Scitulia*, (secuime) unghiul extern al *Daciei*, care azi se cheamă Transilvania, unde sunt unele așezări de Sciti, de pe timpul, când Attila pustia Europa...“

„E apoi vecină și aproape Valahia — continuă *Possevino* — în care, extinzându-se până la Marea neagră, mi-au spus persoane cunoscătoare și nobile, că sunt 40 de mii de sate și orașe, cari plătesc în fiecare an 600,000 de ducăți, tribut Turcului. Și toți aceștia sunt rămășițe ale vechilor colonii romane, așa că și astăzi pe păstrează limba noastră coruptă, numesc pe *Beatitudinea Voastră Părinte* și sunt creștini de ritul grec, dar fiind neînvațați n'ar avea așa greutatea de a trece la biserica catolică, cum le au grecii: mai ales, că până acum au rămas fără studii și oprimați, cu toate, că în fața și în gesturile lor arată suflet și judecată de *Italiani*“.

(„Et tutti queste — citez acest pasaj și în original pentru domnul canonic *Karacsonyi*, și aceia, cari ar fi fost afectați de „miile și milioanele de năcazuzi“ ale *latinizării noastre* — reliquie dell' antiche colonie Romane, si come anco hoggidî ne serbano la lingua nostra corrotta, chiamano Vostra Beatitudine Padre at sono christiani secondo il rito greco. ma come sono idioti, non havrebbono quella difficoita in rendersi alla Chiesa catolica, la quale hanuoi Greci: massime che finhora sono stati senza studii el depressi, con tutto che mostrino nella faccia et nell'atione animo et giuditio italiano“.)

Din o scrisoare ulterioară (16 Iulie 1583) alui *Possevino* se vede că regele Ștefan *Báthory* i-a făcut planul să treacă din Polonia în Moldova, apoi în Secuime, să stabilească legături între aceste două țeri, să tipărească cărți românești, să ducă tineri în seminar, și să ajute și cu alte mijloace ideia de a câștiga pe Români din Moldova. Se vede, că *Báthory* și *Possevino* nu se îngrozeau de loc de originea romană a Românilor, cum se îngrozeau onii istoriografi, chiar catolici de azi, ei dimpotrivă căutau să prindă acest fir natural, spre a concilia pe Români cu Roma Papilor. În planul acesta mijlocul deja ideia *unirii* de mai târziu, și așteptăm cu interes volumele următoare pentru a vedea cum se desvoltă în sufletul iesuiților cuminti firul ideii, care a triumfat abia peste 100 și ceva de ani, — tot cu ajutorul lor în Alba-Iulia.

Urmărim acest gând cu toată liniștea senină, ce ni-o dă contemplarea obiectivă a lucrurilor, fără nici o preocupare confesională. Gândul nu e doar numai al nostru al uniților, ci al tuturor Românilor. Și azi sub alte forme doar, același gând își țese firul său istoric; scopul e armonia și echilibrarea sufletului românesc, care s'a abătut atâta timp, între două lumi așa de antagoniste.

Pildă bună de seninătate în considerarea acestor lucruri ne dă însuș domnul *Dr. Veress*, care deja reformat publică scrisorile iesuiților din Ardeal. Cheltuielile de tipar le acopere ce-i drept, un canonic catolic, parohul Clujului, *Dr. Iosif Hoischler*, care de asemenea nu s'a ferit de a conlucra cu un reformat la construirea acestui prea valoros

op științific, care așa de mult contribuie la istoria bisericească și culturală a vechiului Ardeal.

Din această frumoasă însoțire a puteților, unite prin același scop, am putea și noi învăța. Dar multe învățători ne dă însuși volumul, de care vorbim, și încă și mai multe ne promet cele viitoare, pe cari le așteptăm cu interes viu.

Cluj, Ianuarie 1912.

Levi, fiul lui Alfeu.

De Cont. Ana de Krane.

(Continuare).

— Așa să fie — răspunde vameșul. Iară acum — adause el — după-ce nu mai e mânie între noi, îți zic, vină cu mine în casa mea. Ia cu tine copilul și adă-ți și nevasta, ca în noaptea aceasta să vă odihniți la mine!

— Nevasta mea doarme la ospătărie, Rabbi a plătit pentru dânsa. Iar mie *Simion*, învățăcelul lui mi-a dat straiul acesta zicându-mi, să mă culc pe rociurile aceste ale lui. Noaptea de altcum nu e rece și nu peste, mult e aici dimineața.

— Pentru aceea totuși poți veni cu mine.

— Nu, nu se poate — fu răspunsul puțin întârziat... Căci doară știu că voi fi necurat, dacă mă duc la tine, care mânci cu păgânii dintr'un blid.

— O D-zeule, într'adevăr!

Levi uitase, că el era eschis și afurisit. O amarăciune mare îl cuprinse și era aproape să-i pară rău, că se lasă dus de înflăcărarea aceasta marinimoasă. Dar își aduse aminte numai decât de Rabbi. De dragul lui *Efraim* a făcut el binele acesta, sau din iubirea față de Rabbi?

— Și învățătorul desprețuește pe vameși? — întrebă el deodată cu un glas ascuțit.

— Nu, căci doară și tu știi aceasta. Întră în casele lor și mănca cu dânsii.

— Oh! — erupse din inima sbuciumată al lui Levi un oftat. Și crezi tu *Efraime*, că ar veni și la mine?

— Dacă îl vei ruga, de bunăseamă va merge. Mergi numai și îl chiamă.

Vameșul făcu un gest mut, respingător, pe care celalalt nu-l pricepu, apoi zise:

— *Efraime* ce părere ai tu despre *Isus*? Ce-ți închipui despre el? Ce crezi, cine-i el?

Aceasta era o întrebare de conștiință și *Efraim* ca un adevărat Judeu se feri dinaintea ei punând și el o altă întrebare:

— Cărturar sum eu, ca să știu toate? Dar tu Levi, fiul lui *Alfeu*, ce crezi despre *Isus*?

Cel întrebat își netezi încet barba și ochii îi tradau o eugutare adâncă.

— Dacă zic, că el e Mesia, despre care au vorbit profetii, că va elibera pe *Israel*; ce cugeți la aceasta *Efraim*, fiul lui *Manasse*?

— Poate că da... poate că nu — fu răspunsul precaut. Trebuie să așteptăm și să grijim. Domnul ne va da semn, dacă el e cel promis, unsul, *Masih*.

— Da, să așteptăm și să priveghem, până-ce va fi târziu. Eu însă mă cuget altcum și vreau să aud și să cercetez adevărul — răspunde Levi într'un ton hotărât.

Se aplecă, ca să netezească încet și cu grije părul neted al micuțului Samuil, care dormise somnul adânc al copiilor sub tot decursul convorbirii acesteia.

Apoi mai zise vameșul:

— Mâni dimineața voi trimite copilului vesmântul cel nou. Noapte bună Efraime!

După acesta plecă către casă frământat de cugete nouă și neobicinuite.

* * *

Din ziua aceasta, ori-și-unde era Isus, acolo îl puteai vedea totdeauna și pe vameșul Levi printre mulțimea, ce-l urma pe Isus. Ochii îi erau ațintiți la buzele învățătorului, îi sorbea cuvintele, ca însătuțatul, apa răcoritoare. Niciodată însă nu cuteza să se apropie sau chiar să-l agrăeasă pe învățătorul dumnezeesc. Stătea modest mai de o parte și asculta cu luare aminte, compunind bine fiecare cuvânt.

Acasă își îndeplinea lucrurile ca de regulă, dar totuși era mare deosebire între traiul lui din trecut și între cel prezent. Nu mai cunoștea uzură neleguită, zălogire sau necompătimitate, ci din contră blândețea îngăduitoare și iertarea i-se făcuseră în a doua natură. De auzia, că cineva e lipsit, îl ajuta numai decât; dela ușa lui nu se departa nici un sărac cu mâinile goale; văduvele și orfanii în loc de dușman, acum aflau în dânsul un apărător și un sfătător credincios. Toți se uniau în părerea, că în sufletul vameșului aspru s'a întâmplat o schimbare mare, de necrezut.

Cu toate aceste Levi nu seceră mai puțin neplăceri, ca mai înainte; din contră pe lângă ura și aversiunea compatrioților săi se mai alătură și ghimpele nerecunoștinței, ce adese-ori străbătea adânc și dureros în sufletul său lipsit de apărare, care își perduse șutul format din iudărijire și din disprețul oamnelor. Aceiași oameni, cărora dimineața le iertă datoria sau le ajuta în alt chip, nu-l mai cunoșteau, de trecea după-ameazi pe lângă ei; seracii cari se ospătau la dânsul, sau căpătau vesminte noi de la el, nu peste mult scipeau din nou înaintea lui. Fariseii de sine se înțelege remaseră în tinuta lor dușmănoasă și pe mai departe, iar romanii nu se mai zdrobian cu un om care nu mai dădea ospete strălucite, care se ocupa cu lucruri, pe cari ei nu le puteau pricepe și fugea după un făcător de minuni, pe care poporul de rând îl diviniza.

Astfel Levi era mai delăsă și mai părăsit ca ori-și-când. Dar el nu șovăia. Numai Isus să nu mai auda nimic rău despre dânsul; voia să arete, că i-a priceput vorbirea, ce umilit și stând mai de o parte o asculta cu atâta bucurie.

Efraim era singurul, care arăta o purtare mai cuvincioasă. Vorbia cu Levi, de se întâlnea cu el pe stradă, iar micuțului Samuil îi porunci ca să-l salute totdeauna preținos. Jurământul și-l împlini cu credință și îi povesti învățătorului toate binefacerile lui Levi. Domnul îl ascultă cu atenție, își plecă numai capul și nu zise nimic; acesta îl desamagi puțin pe Efraim, Levi însă nu se mira de fel, căci, el abia aștepta altceva. Un simțământ intern îi șoptea, că încă nu a sosit vremea și ar fi prea de timpuriu să se apropie de cel Sublim. Iar când Efraim îl îndemna să meargă la Rabbi și să-l cheme în casa sa, clătina numai din cap și zicea:

— Încă nu!

(va urma)

BIBLIOGRAFIE.

A apărut:

„Cultura Creștină” revista profesorilor de teologie din Blaj, Nrul 2, cu următorul sumar:

Dr. Ioan Coltor: Viețile sfinților de azi. — **Petru Suciu:** Un scriitor sas din veacul XVII despre noi. — **Dr. Ioan Bălan:** Autorii cărților liturgice. (IV.) — **Senior:** Datorința preotului de a-se pregăti la celebrarea sf. Liturghii. — **Cronică:** Mișcarea bienaliștilor (sr.); Criza din Biserica României (ar.); Bancă de reescompt (sr.); Institut „modern” de corecție (ar.); Pentru întărirea presei creștine (ar.); Arderea cadavrelor (ar.); Bancă catolică (ar.); Episcopia gr.-cat. maghiară (m.). — **Cărți și reviste:** Dr. Augustin Bunea și unirea noastră cu Roma, de Dr. Elie Dăianu (m.); „Taina pocăinții”. Studiu pastoral de Ioan Hanzu (an.); „Amvonul” (ar.); „Revista Teologică” (ar.); „Soliasatelor” (an.); „Katholische Kirchenzeitung” (ar.); „Biblische Zeitschrift” (m.); Cărți intrate la redacție. — **Telefon.**

*

Administrația bisericească este titlul celei mai noue în rări a neobositului protopop gr.-cat. din Oradea-mare Ioan Genț, edată în Oradea-mare, 1912 (Pap XVI. — 763, 8° mare). Destinațiunea acestei lucrări este de a veni în ajutor preoțimei aplicate în păstoria sufletelor atât în cauzele curat bisericești, cât și în cele civili de natură administrativă. Cartea astfel este întocmită, cât aievea să și corespundă destinațiunei sale. În scopul acesta începe cu autonomia bisericești gr.-cat. române, o chestiune foarte de actualitate; apoi urmând ordinea din opul lui dr. Geisz A. „Az egyházi közigazgatás”, tractează despre stil, despre exercițiul religiunii, despre cultul divin, sf. Liturgie, sacrameinte, sacramentale, predică și cateheză, precum și despre locurile și obiectele sacre. (Titl. II—VII.) În titl. IX—XIV. se ocupă de persoanele bisericești și secundari aplicate în serviciul bisericești, organizarea comunei bisericești, beneficiile bisericești și manipulara averii bisericești. În titlul XV tractează pe larg despre dreptul matrimonial în legatură cu legislațiunea civilă; iar în titlul XVI. despre cauzele școlare în legatură cu legea de instrucțiune mai nouă și cu ordinațiunile ministeriale referitoare la executarea ei. În titlul XVII. și XIX. e vorba despre fonduri și fundațiuni pie, și despre renunțări, asocieri și tovarășii; în titl. IX. și XXI. despre cauzele administrative de stat și despre diversele soiuri de contribuțiuni și taxe; în urmă s-rie despre cauzele de drept privat (contracte etc.) Acest extras al cuprinsului încă arată importanța cărții din punct de vedere al administrațiunii bisericești. Aici află păstorul sufletese citate, un număr considerabil de canoane, legi și ordinațiuni emanate dela autoritățile bisericești, precum legi și ordinațiuni civili în stator bisericești, școlari și administrative. Pentru cautarea materiei, ce ne interesează, face bun serviciu indicete alfabetice adaus la carte. Considerând, că preoțimei peste tot îi lipsese co ectuțiile de legi civile, ordinațiuni ministeriale, sentințe și rezoluțiuni de ale Curiei reg. și judicatoriei administrative, cartea parintelui Genț prestează mare ajutor clerului nostru. Ca

isvoare i-au servit autorului în prelucrarea materiei decretale celor trei concilii provinciale ale bisericești gr.-cat. române, apoi statutele diocesane, decretale sinoadelor diocesane și circularele celor patru Ordinariate ale provinciei noastre metropolitane; între isvoare mai enumeră câte opuri latine, române și maghiare, cari tractează despre materii similare. Mai mult s'a servit însă autorul de opul lui „dr. A. Geisz, az egyházi közigazgatás”, pe care nu l'a urmat numai în aranjarea materiei, ci peste tot din el a împrumutat citatele referitoare la legile civile. Aici fie-ne permis a observa, că utilizarea opului „az egyházi közigazgatás”, autorul a mers prea departe, pe alocurea a tradus din cuvânt în cuvânt și aceasta e o scădere. Deoarece ce diferind natura limbii române de a celei maghiare, în textul românesc e topica unguerească, ceea ce îl face greu de înțeles.

Tractarea materiei nu e științifică, ci pune pond numai pe momentul practic, urmând fidel pe dr. Geisz. Chiar și în forma esternă a opului s'a îndreptat după dr. Geisz. Dară autorul lucra mai independent, putea da cărților sale o împărțire mai potrivită și sistematică. Se putea omite ori espune mai scurt multe lucruri, cari proprie se țin de studiul dreptului bisericești și al sf. Liturghiei, și prin aceasta scădea mult, ce e drept, volumul cărții, precum scădeau și spesele de tipar și prețul ei de vânzare fără a i-se fi redus. Mai departe se putea da opului o formă esternă mai plăcută și mai ușor de mannat de cum e al lui dr. Geisz.

Aceste mici scăderi nu detrag din importanța practică a cărții — d-lui I. Genț, pe care o recomandăm Veneratului cler cu toată căldura. Ea se poate procura dela autor din Oradea-mare (Nagyvárad) cu prețul de cor. 12, legată cor. 15.

C.

Proprietar-editor: AUREL C. DOMȘA.

Redactor respons.: AUGUSTIN GRUIȚIA.

Concurs.

Intreprinzătorii doritori de a execută lucrările necesare la edificarea școlii gr.-cat. din Șard, prin aceasta se recearcă să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cauțiunea de 10% adecă zece percente a sumei ofertului lor, cel mult până la 15 Februarie 1912, 10 ore a. m.

Ofertele intrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre aceste lucrări și anume: formularul de contract, condițiile de edificare, preliminarul de spese și planul aprobate de Preavenaratul Conzistor Metropolitan la 9 Decembrie 1911 sub Nrul 9499 se pot studia zilnic la subscrisul oficiu parohial.

Șard (Alsófehér m.), la 20 Ianuarie 1912.

(10) 1-1

Oficiul parohial gr.-cat.

Capital social Coroane 1.200.000.

Telefon Nr. 188.

Post sparcassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“

societate pe acții în Sibiu—Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Gosma**,
directorul executiv al „Albinei“ și prezidentul „Solidarității“.

„Banca generală de asigurare“ face tot felul de asigurări, ca asigurări contra focului și asigurări asupra vieții în toate combinațiunile. Mai departe mijlocește: asigurări contra spargerilor, contra accidentelor și contra grindinei.

Toate aceste asigurări „Banca generală de asigurare“ le face în condițiile cele mai favorabile.

Asigurările se pot face prin orice bancă românească, precum și la agenții și bărbății de încredere ai societății.

Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca acvizitori buni și cu legături — pot fi primite oricând în serviciul societății.

„Banca generală de asigurare“ dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără deosebire, că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze cu încredere la:

„Banca generală de asigurare“
Sibiu—Nagyszeben. Edificiul „Albina“.

(1) 4—52.

„Cassa de păstrare în Mercurea“
societate pe acții.

Primește la filiala sa din Alba-Iulia depuneri spre fructificare până la 5000 C. cu 5%, dela această sumă în sus 5½%. Depunerile se capitalizează de două ori la an. Darea de camete o plătește institutul.

Acoardă împrumuturi pe întabulare cu 7%, pe chizeși cu 8%.

Mijlocește asigurări de viață și foc la banca generală de asigurare română din Sibiu.

Localul filialei e în strada Vințului Nr. 1. (Alvinczi utca 1 szám) în casa Dlui Publiu Rozor, vâmaș, lângă firma Misselbacher.

(9) 1—5

Direcțiunea.

MILIOANE folosesc în contra

TUSEI,

răgușelei, catarului, flegmei, tusei convulsive și măgărești

Caramellele pectorale

alui Kaiser cu „trei brazi“

6050 atestate dela medici și privați garantează penitru succesul sigur.

Bonboane exceptional bune și gustoase.

Pachete cu 20 fl. și cu 40 fleri; cutie cu 60 fleri se află la: **Carol Schiesl** farmacist Blaj. (86) 18—22

Români replantați viile cu altoi dela firmă Română!

„MUGURUL“

însoțire economică Elisabetopol-Erzsébetváros.
(Kis-Küküllő v.m.)

☐ ☐ **Altoi de vie!** ☐ ☐

Calitate distinsă — pe lângă celea mai moderate prețuri soiuri de vin de masă.

Viță americană cu și fără rădăcină, Ochiuri de altoit,
Viță europeană cu rădăcină

— se află de vânzare la —

Însoțirea economică

„MUGURUL“

Elisabetopol—Erzsébetváros.

Material disponibil în altoi peste

≡ **trei (3) milioane.** ≡

Școlile noastre de altoi n'au fost atacate de peronosporă.

Altoii sunt desvoltați la perfecțiune!

La cumpărari pe credit cele mai ușoare condițiuni de plată.

La cerere prețuri și instrucțiuni gratis și franco.
(104) 16—?

Români! Trimiteți băieții la cursul practic de altoit.

Români! sprijiniți firmele românești și numai acelea vă vreau binele!

Prima condiție de reușită este de a folosi material solid!

Singurul institut de asigurare ardelean

„Transsylvania“

==== SIBIU ====

Strada Cisnădiei 5.

Strada Cisnădiei 5.

==== recomandă ====

☞ **Asigurări împotriva focului** ☞

pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mobile etc. în condiții avantajoase și cu premii ieftine.

☞ **Asigurări pe viață** ☞

(pentru preoți și învățători confesionali romani gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu termen fix, cu platire simplă sau dublă a capitalului, asigurări de penziune și de participare la câștig, asig. de zestre și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig. p. pagube la apeducte,

Sumele plătite pentru pagube de foc până la finea anului 1910	K.	5.008.540-78
Capitale asigurate pe viață achitate	„	4.834.801-12
Starca asigurărilor cu sfârșitul anului 1910	foc „	119.839.992—
	viață „	11.020.266—
Fonduri de întemeiere și de rezervă	„	2.428.817—

☞ **Prospecte și informații se dau gratuit în birourile Direcțiunii și la toți agenții.**

Persoane versate în achiziții eu cercuri bune de cunoștință se primesc în condiții favorabile în serviciul institutului.

(5) 7—?